११ पाठवणीसाठी काही महत्त्वपूर्ण आजार ओळखायला शिका (रोगनिदान)

अवयव/संस्था	आजार	कोणाला होतो	गावात आजार (लवकर) कसा ओळखायचा?	करायची उपाययोजना	पुढील उपचार
१. दात/तोंड	दात किडणे, पडणे, कीटण	मुले व मोठी माणसे	तपासणीत डागलेले,किडलेले, पडलेले, कीटणवाले दात	दातांच्या डॉक्टरकडे पाठवावे.	कीटण काढणे, भरणे, उपटणे इ.
	तोंडातला कर्करोग	मोठी माणसे	तोंडात न दुखणारा दीर्घकाळचा चट्टा, जुनाट जखम, गाठ इ.	डॉक्टरकडे पाठवावे.	शस्त्रक्रिया
२. डोळा	कमी दिसणे	अ) शाळकरी मुले.	फळ्यावरचे न वाचता येणे, पुस्तक जवळ धरणे		चष्मा
	मोतीबिंदू	ब) चाळीशीनंतर	धान्य निवडताना त्रास, वाचतांना लांब धरणे		चष्मा
		क) पन्नाशीनंतर	मोतीबिंदू–पांढरटपणा, पिकलेला, न पिकलेला टॉर्चच्या सहाय्याने पहा.		शस्त्रक्रिया
३. कान	बहिरेपणा	मुले सर्व, विशेषतः शाळकरी वयातली	माहिती विचारा, कानाचा पडदा/पू तपासा	तीव्र तात्कालिक सूज असल्यास कोझाल, ॲस्पिरिन देणे	
	कान वाहणे			जुनाट त्रास असल्यास डॉक्टरकडे पाठवा.	
४. घसा	जुनाट टॉन्सिलदुखी	मुले सर्व (१५ पर्यंत)	माहिती घ्या, घसा तपासा	डॉक्टरकडे पाठवावे.	
५. त्वचा	कुष्ठरोग	१० वर्षानंतरची व्यक्ती	न खाजणारा किंवा बधिर चट्टा (अनेक दिवसाचा), हातापायावर कोठेही बधिरता, आखडणे, तळव्यावर जखम, मज्जासूत्रे–नस तपासा (६ ठिकाणी)	प्रा.आ. केंद्राकडे पाठवा	

अवयव/संस्था	आजार	कोणाला होतो	गावात आजार (लवकर) कसा ओळखायचा?	करायची उपाययोजना	पुढील उपचार
६. श्वसन संस्था	क्षयरोग	अ. मोठी माणसे	जुनाट जड खोकला, बेडक्यात रक्त, वजन/भूक कमी होणे, छातीत क्रेप, पोकळी, क्वचित पाणी	पाठवणी– स्लाईडवर बेडक्याचा नमुना घ्या.	बेडक्याची तपासणी, क्ष–किरण, टी.टी. टेस्ट, क्ष–किरण
		ब. ५ वर्षाखालची मुले	जुनाट जड खोकला, वजन वभूक कमी होणे,	डॉक्टरकडे पाठवा	
७ रक्ताभिसरण संस्था	अतिरक्तदाब	४० वरील व्यक्ती	रक्त दाब तपासा	डॉक्टरकडे पाठवा	
	सांधे–हृदय ताप	शाळकरी मुले	बदलती–फिरती सांधे सूज, झडपांचा दोषयुक्त आवाज	डॉक्टरकडे पाठवावे, पेनिसिलीन नियमित घ्यायला सांगा	
८. रक्त	रक्तपांढरी	मुले, मोठी माणसे, गरोदर किंवा अंगावर पाजणाऱ्या माता	डोळे–नखे फिकट, दम लागणे, अशक्तपणा	लोहगोळ्या चालू करा, त्रास असल्यास डॉक्टरकडे पाठवा	इंजेक्शन, रक्त भरणे
९. रसग्रंथी	गंडमाळा	१० ते ३० वयात	न दुखणाऱ्या सुजलेल्या गाठी	डॉक्टरकडे पाठवा	क्षयरोग तपासणी व उपचार
	इतर ठिकाणी सूज	सर्व वय	तपासणी		
१० मज्जासंस्था (चेतासंस्था)	फिट्स	मुले		डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार
	मज्जासूज–दारूमुळे	पुरुष–प्रौढ	बधिरपणा, मुंग्या येणे	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार
११.अंतःस्त्रावी संस्था	गलगंड	शाळकरी मुले, तरूण–प्रौढ सर्व	गळ्याची तपासणी	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार
	थॉयरॉईड अतिरेक	तरूण–प्रौढ	डोळे मोठे, हातांची थरथर, जीव घाबरणे	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार, शस्त्रक्रिया

अवयव/संस्था	आजार	कोणाला होतो	गावात आजार (लवकर) कसा ओळखायचा?	करायची उपाययोजना	पुढील उपचार
	मधुमेह	प्रौढ–स्त्री, पुरुष	सतत तहान/ लघवी लागणे, जखम लवकर न धरणे	लघवीची तपासणी	औषधोपचार किंवा शस्त्रक्रिया
१२. मानसिक	अंगात येणे	स्त्रिया	घरातून माहिती घेणे	सल्लामसलत	
	वेडसरपणा	तरूण, प्रौढ–स्त्री, पुरुष	घरातून माहिती घेणे	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार
१३. मुलांचे आजार	कुपोषण	५ वर्षाखालील मुले	दंडाचा घेर तपासणे, वजन तक्ता ताडणे	आहाराबद्दल सल्ला	आहार–उपचार
१४. मूत्रसंस्था	मूतखड्यांचा त्रास	सर्व वयात	विशिष्ट ठिकाणी वेदना होण्याची माहिती	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार, शस्त्रक्रिया
	पाळीचा त्रास	१५–४५ वर्षे वयापर्यंतच्या स्त्रिया	माहिती विचारा	आवश्यक असल्यास उपचार	
१५. स्त्रीजननसंस्था	अवेळी रक्तस्त्राव	१५ वर्षांनंतरच्या सर्व स्त्रिया	माहिती	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार, शस्त्रक्रिया
	जास्त पांढरे जाणे	१५ वर्षांनंतरच्या सर्व स्त्रिया	आतून तपासणी	रोगनिदान, उपचार, डॉक्टरकडे पाठवा.	औषधोपचार
	अंग बाहेर पडणे	प्रौढ स्त्रिया	आतून तपासणी	सौम्य त्रास असल्यास उपचार, नाहीतर डॉक्टरकडे पाठवा	उपचार, शस्त्रक्रिया
	ओटीपोटात सूज	१५–४५ यांतील सर्व स्त्रिया	तपासणीत दुखरेपणा	डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार

अवयव/संस्था	आजार	कोणाला होतो	गावात आजार (लवकर) कसा ओळखायचा?	करायची उपाययोजना	पुढील उपचार
१६. पुरुष जननसंस्था	सांसर्गिक आजार	तरुण, प्रौढ	पुरळ, पू, व्रण, लघवीस त्रास	तपासा, शक्य असल्यास उपचार करा किंवा लागल्यास पाठवा.	औषधोपचार
	लिंगसांसर्गिक आजार	वयात आलेल्या तरुण, प्रौढ	गाठ, पुळी, व्रण, पू, पुरळ जांघेत अवधाण इ.	तपासा, शक्य असल्यास उपचार करा किंवा लागल्यास पाठवा.	औषधोपचार
१७. पचनसंस्था	जठरदाह, जठरव्रण	प्रौढ स्त्री, पुरुष	बेंबीवरच्या भातात जळजळ, दुखणे, तोंडात आंबट पाणी	उपचार करा. वाटल्यास डॉक्टरकडे पाठवा	औषधोपचार